

ЕКОНОМІКА

У серпні буде офіційно введено в експлуатацію АЕС в іранському Бушері, заявив прем'єр-міністр РФ Володимир Путін (УНІАН)

Бюджет – категорія економічна, а не лише політична

СХІД І ЗАХІД РАЗОМ: ДУМКА ВЧЕНИХ

Держбюджет на 2010 рік прийнято з великим запізненням. На це були об'єктивні причини. Не будемо також зачіпати якості головного фінансового документа держави. Та вже нині годилося б розпочати роботу над бюджетом на наступний рік, урахувавши помилки і суттєво змінивши підходи. Тому хочемо висловити своє бачення формування якісно нової моделі бюджету держави в умовах ринкових трансформацій та євроінтеграційних процесів.

Потрібна власна модель

Зважаючи на те, що в бюджеті тісно переплетються різні інтереси та сутерефесні, він об'єктом боротьби різних ідеологій, наукових концепцій, політичних переконань, бізнесових інтересів, уявлень про справедливості. Водночас нас переконують у тому, що бюджет держави є сутю політичною категорією і має відображати винятково інтереси влади. Насправді це не так. Бюджет передусім є економічною категорією. Через нього держава здійснює розподіл і перерозподіл ВВП. Лише завдяки державній організації розподілу можна активно і дешево впливати на всі стадії суспільного виробництва, зокрема, на виробництво, обмін та споживання, обмін та споживання, без глибокого розуміння сутності бюджету та використання теоретичних положень на практиці всі заходи держави будуть хаотичні, неспроможні, безрезультативні, оскільки практика без теорії – сліпа, а теорія без практики – мертва.

За сутністю бюджет держави є об'єктивною економічною категорією, пов'язаною з розподілом і перерозподілом ВВП. Лише завдяки державній організації розподілу можна активно і дешево впливати на всі стадії суспільного виробництва, зокрема, на виробництво, обмін та споживання. Значення стадії розподілу в суспільному виробництві – головне. За цими пропорціями у процесі розподілу можна стимулювати або обмежувати обсяги виробництва, характер, напрямки і величину обміну та споживання. Зростання обсягів виробництва без урегульованого розподілу не має сенсу. Саме завдяки розподілу визначається частка ВВП, яка належить кожному учаснику матеріального виробництва: підприємцям, державі, робітникам та службовцям. Якщо ці пропорції буде порушено, то повільний процес суспільного відтворення стане проблематичним. Так, наприклад, заниження частки ВВП, яка належить робітникам і службовцям, обмежить обмін і споживання, що як наслідок спричинить скорочення обсягів виробництва або спроби економічного кризу. Аналогічно може бути ситуація внаслідок урізання частини ВВП, яка належить державі. Тому, організуючи розподільчі відносини, суспільство має визначитися з оптимальними пропорціями, які сприяють б активному розвитку всіх стадій відтворювального процесу.

Бюджетні відносини об'єктивні, вони не залежать від волі суб'єкта, яким є держава в особі органів влади. Суб'єкт не може змінити чи відсконалити ці відносини, а зоб'язаний їх усвідомити, зрозуміти і використати при формуванні бюджетного законодавства та його виконанні. Бюджет держави формується за рахунок внутрішніх (ВВП), частини національного багатства) і зовнішніх джерел. Основним джерелом його наповнення є ВВП. Держава організовує розподіл і перерозподіл ВВП в інтересах усіх членів суспільства та суб'єктів суспільного відтворення. З одного боку, вона, як один із власників засобів виробництва, має право на певну частку ВВП на стадії його первинного розпо-

селення. Модель розподілу ВВП за допомогою бюджету в межах 35–45 відсотків називають західноєвропейською. Вона базується на засадах конкуренції між державним і приватним секторами за принципом «золотої середини» в умовах оптимізованого рівня оплатування та сфери державного фінансування соціальних послуг. Ці дві моделі можуть бути використані в Україні за наявності відповідних умов. Стогони таких умов у нас немає. Третя модель розподілу ВВП, за якої його централізація є мінімальною (25–30 відсотків), протилежна європейським моделям.

З другого – виконус суспільні функції (управлінську, соціальну, економічну), що конституційно закріплені за нею. Без необхідного обсягу грошових коштів здійснити їх неможливо. Загалом бюджетним відносинам властиві економікологічний характер, вони дуже складні, багатоваріантні, масштабні. Серед розподільчих бюджетних відносин розрізняють такі основні групи грошових відносин: між державою та підприємствами, організаціями та установами державної власності; держави з підприємствами та організаціями змішаної форми власності (акоперні товариства, спільні підприємства тощо); між державою та підприємствами, організаціями й установами, що перебувають у приватній власності; держави з громадськими організаціями; між державою і населенням; між Україною та іншими державами і міждержавними організаціями.

Сукупність перерахованих відносин характеризує бюджет як економічну категорію і знаходить матеріальне відображення в основному централізованому фонді грошових коштів держави. Ураховуючи наявність в Україні різноманітних ланок фінансової системи, яким відведена специфічна роль у розподільчому процесі, бюджету належить центральне місце. Це обумовлено тим, що через бюджет здійснюється розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту в усій його повноті. Іншої ланки, що могла б забезпечити в такому масштабі розподільчі та перерозподільчі процеси, в державі немає.

Основне призначення бюджету полягає в мобілізації до основного централізованого фонду грошових коштів держави такого обсягу фінансових ресурсів і в такі терміни, які дали б їй можливість у повному обсязі та вчасно профінансувати всі заходи, пов'язані з якісним виконанням своїх функцій. Забезпечення такої мобілізації і використання 4,3 рази і становить 914,7 млрд. гривень, то доходи зведеного бюджету зросли у 5,3 рази і становили 288,6 млрд. гривень, а видатки – у 5,6 рази, ситуацію в бюджеті, частка якої у ВВП упродовж 2001–2009 років збільшилась із 27,1 до 33,6 відсотка. Випередження темпів зростання обсягів зведеного бюджету порівняно з динамікою ВВП частково обумовило збільшення величини дефіциту бюджету держави та його питомої ваги у валовому продукті. Скажімо, у 2001 році дефіцит зведеного бюджету становив 0,6 млрд. гривень (0,3 відсотка ВВП), а у 2009-му сягнув 21,6 млрд. гривень (2,4 відсотка ВВП).

У структурі доходів і видатків зведеного бюджету найбільша частка припадає на державний бюджет, до того ж темп зростання його показників значно випереджає показники місцевих бюджетів. Так, наприклад, з 2001-го по 2009 рік обсяг доходів державного бюджету зріс у 6,4 рази, а їхня частка у ВВП – з 19,5 відсотка до 24,6 відсотка. Це характерно і для інших невеликих областей України. Такий рівень динаміки не практикується в жодній розвиненій країні світу.

Міністр агрополітики Микола ПРИСЯЖНОК вважає забезпечення мінімальних цін за рахунок сільгоспвиробника несправедливим, зважаючи на ринкові відносини (Укрінформ)

Тим часом місцеві бюджети в суспільстві відіграють важливу роль. Вони є інструментом розподілу і перерозподілу ВВП. З певною допомогою перерозподіляється близько 15 відсотків ВВП, а їхня частка у зведеному бюджеті коливається в межах 1/3 його загального обсягу. Місцеві бюджети є фінансним інструментом органів місцевого самоврядування, а також економічного зростання територіальних громад та адміністративно-територіальних формувань. Без них неможливо забезпечити функціонування комунального сектору економіки, фінансування освіти, культури, закладів охорони здоров'я, соціального забезпечення.

Чи достатній бюджет?

За умов економічних трансформацій наразі потреба реформування бюджетної системи, особливо взаємовідносин між окремими бюджетами між окремими бюджетами, могла б фінансуватися за рахунок першого бюджету, сформованого на основі централізованих доходів, а видатки, пов'язані з виконанням власних повноважень, видатки, пов'язані з делегованими повноваженнями, могли б фінансуватися за рахунок першого бюджету, сформованого на базі власних доходів. У цьому випадку розподіл між місцевими бюджетами був би знято питання відповідності місцевих бюджетів і наявності порядку у фінансовому господарстві країни.

Трансферти глушать ініціативу

З часу прийняття Бюджетного кодексу в Україні відбувається посилення централізації частки ВВП у розпорядженні держави. Так, якщо протягом 2001–2009 років загальний обсяг ВВП зріс у 4,3 рази і становив 914,7 млрд. гривень, то доходи зведеного бюджету зросли у 5,3 рази і становили 288,6 млрд. гривень, а видатки – у 5,6 рази, ситуацію в бюджеті, частка якої у ВВП упродовж 2001–2009 років збільшилась із 27,1 до 33,6 відсотка. Випередження темпів зростання обсягів зведеного бюджету порівняно з динамікою ВВП частково обумовило збільшення величини дефіциту бюджету держави та його питомої ваги у валовому продукті. Скажімо, у 2001 році дефіцит зведеного бюджету становив 0,6 млрд. гривень (0,3 відсотка ВВП), а у 2009-му сягнув 21,6 млрд. гривень (2,4 відсотка ВВП).

У структурі доходів і видатків зведеного бюджету найбільша частка припадає на державний бюджет, до того ж темп зростання його показників значно випереджає показники місцевих бюджетів. Так, наприклад, з 2001-го по 2009 рік обсяг доходів державного бюджету зріс у 6,4 рази, а їхня частка у ВВП – з 19,5 відсотка до 24,6 відсотка. Це характерно і для інших невеликих областей України. Такий рівень динаміки не практикується в жодній розвиненій країні світу.

Посилення ролі державного бюджету України відбувалося шляхом перерозподілу фінансових ресурсів на користь держави і на шкоду місцевому самоврядуванню. Унаслідок цього місцеві бюджети втратили майже половину власних доходів. Вони були перерозподілені за допомогою трансфертів з державного бюджету, обсяги яких з 2001-го по 2009 рік збільшились приблизно в дев'ять разів. Унаслідок цього місцеві бюджети України майже на 50 відсотків формуються за рахунок трансфертів з державного бюджету, що становить майже половину їхнього загального обсягу. Це означає, що місцеві бюджети України майже на 50 відсотків формуються за рахунок трансфертів з державного бюджету, що становить майже половину їхнього загального обсягу. Це означає, що місцеві бюджети України майже на 50 відсотків формуються за рахунок трансфертів з державного бюджету, що становить майже половину їхнього загального обсягу.

Питома вага доходів бюджетів Тернопільської області – найнижча в Україні і сягає 1,11 відсотка. Частка податкових і неоподаткованих доходів цих бюджетів становить відповідно 0,9 та 0,1 відсотка від доходів місцевих бюджетів без міжбюджетних трансфертів. Олією з найнижчих у країні є частка видатків місцевих бюджетів Тернопільщини, яка без міжбюджетних трансфертів ледає перевищує 2 відсотки загального обсягу видатків по Україні. На одну особу в області припадає 744,8 гривні доходів за середньоукраїнського показника 1977 гривень та 2426,3 гривні видатків за середньоукраїнського показника 2743,4 гривні. Це свідчить про недостатню фінансову базу органів місцевого самоврядування, що унеможливує виконання конституційних повноважень у повному обсязі.

Аналіз динаміки обсягів доходів місцевих бюджетів області за 2005–2009 роки свідчить про різке зниження частки власних доходів з 31,6 відсотка до 26,9 і збільшення обсягів трансфертів з 68,4 до 72,6 відсотка. Це характерно і для інших невеликих областей України. Такий рівень динаміки не практикується в жодній розвиненій країні світу.

ГОЛОС УКРАЇНИ № 104 (4854)
СЕРЕДА, 9 ЧЕРВНЯ 2010

нання делегованих повноважень. На нашу думку, треба розробити і затвердити постійні нормативи бюджетного забезпечення та мінімальні соціальні стандарти планування доходу та видаткової частини місцевих бюджетів на середньостроковий та довгостроковий періоди. І незалежно від змісту окремих законодавчих актів. Скажімо, для Тернопільської області важливе значення мало б упорядкування та оптимізація мережі установ та закладів культури і мистецтва; пенсифікація сільських та селищних бібліотек, клубних закладів та їх повноцінне фінансування; відкриття бюджетів, забезпечення державного обліку і контролю за збереженням і використанням об'єктів культурної спадщини, залучення їх до національних та світових туристичних маршрутів; збереження, відродження та розвитку національних художніх промислів; поліпшення бібліотечно-інформаційного обслуговування, доступу до Інтернету, періодичного оновлення музейних експонатів.

Принципово розробити та прийняти законодавчі акти постійних бюджетних нормативів та мінімальних соціальних стандартів, що дасть змогу прозоріше формувати місцеві бюджети і за доходами, і за видатками, знизити втрати. Важливими напрямками реформування бюджетних процесів є створення механізму передачі окремих загальнодержавних доходів до місцевих бюджетів, плати за ліцензії та сертифікати, державні рестрації; збору за спеціальне використання водних ресурсів загальнодержавного значення; відсотка податку на прибуток підприємств, крім підприємств колективної власності. Для стимулювання надходжень платіжків і податків до державного бюджету необхідно доцільно застосувати в розпорядженні місцевих бюджетів повноцінну суму переказаних річних об'єктів надходжень від податку на прибуток (крім підприємств колективної власності) та акцизних зборів. Завдяки цим заходам на практиці, можна також впровадити прогресивну ставку оподаткування доходів фізичних осіб, збільшення розміру мінімальної заробітної плати (мінімальної зарплати) захищати на рівні 15 відсотків.

Забезпачення місцевих бюджетів, на нашу думку, можливе за умови віднесення до місцевих повноважень відсотків плати за землю, надходження адміністративних штрафів, плати за торгові патенти на здійснення деяких видів підприємстві діяльності. Застосування розподілу пропозицій щодо введення податку на нерухомість із зарукаванням 50 відсотків до доходів другого кошика і 50 відсотків до бюджету розвитку місцевих бюджетів, щодо доцільності практики зарукавання до місцевих бюджетів (за місцем рестрації транспортних засобів) та співпраця на утриманні комунальних доріг податку із власників транспортних засобів у повному обсязі; щодо зарукування власних надходжень бюджетних установ до доходів загального фонду того бюджету, з якого вони фінансуються. У процесі бюджетного планування на місцевому рівні доцільно передбачити повноцінне фінансування позачисельної освіти за рахунок коштів виповнених бюджетів, залучивши додаткові джерела фінансування на розвиток установ, створення умов для відродження та розвитку культури української нації, самобутності корінних народів і національних меншин, усіх видів мистецтва, самодіяльної творчості, охорони традиційної народної творчості, художніх промислів та ремесел.

Доктрина — гарантія стабільності

Відсутність бюджетної доктрини серед державних документів стратегічного характеру, в якій розкриті б напрямки бюджетної політики, її теоретичне обґрунтування, негативно позначається на виборі моделі, напрямку подальшого розвитку суспільства, засобів досягнення стратегічних цілей. З точки зору науки, під бюджетною доктриною розуметься сукупність принципів, положень, цей, шляхів концепцій, окремизацією вчення про взаємозв'язки об'єктивних і суб'єктивних засад функціонування бюджету держави, бюджет-

них вич, які відображаються в державному документі стратегічного значення.

В Україні здійснювалися спроби сформулювати окремі стратегічні програми: «Реформи заради добробуту», «Стратегія подолання бідності», «Український вибір», «Шляхом європейської інтеграції тощо». Більшість зазначених програм були, по суті, декларативні, без конкретних показників, реальних термінів виконання, сленарів розвитку, джерел фінансового забезпечення. Отже, сьогодні не сформована реальна стратегія соціально-економічного розвитку України на тривалу перспективу, що унеможливило розробку бюджетної стратегії, яка була б основою бюджетної доктрини держави. Така ситуація вимагає концентрації зусиль економічного блоку Кабінету Міністрів України та відповідних комітетів Верховної Ради України на розробку стратегічного документа держави у вигляді програми (концепції чи доктрини) соціально-економічного розвитку країни на 25 років (з розбивкою на кожні 5 років). Це дасть можливість сформувати цілісний механізм, яку ставить перед собою суспільство, визначити реальні шляхи її досягнення й рухатися в заданому напрямку, не допускаючи манівців.

З чого починати?

Процес формування бюджетної доктрини та реалізації її засад, на нашу думку, доцільно розбити на чотири етапи. На першому пропонуємо сформулювати науковий підхід до обґрунтування засад бюджетної доктрини, на основі чого розробити державний документ, що визначив би найважливіші параметри цієї доктрини. Такий документ мала б затвердити Верховна Рада як пошлюбник для органів державної влади та місцевого самоврядування. Наукова частина доктрини розробляється під уругого вітчизняних вчених, її власниками б, на основі чого можна було б розробити доктрину до другого етапу — формування бюджетної політики, її стратегії і тактики. Пральшою на бюджетною стратегією на базі такої доктрини, можна було б передбачити цілісну систему дій держави, які були б спрямовані на реалізацію мети, завдань, пріоритетів довгострокового курсу бюджетної доктрини. Стратегію варто розробити та показати на перспективу;

— порядок публічного моніторингу застосування бюджетної доктрини, окремим її стандарти і показники на перспективу; — порядок періодичної оцінки результатів застосування положень бюджетної доктрини; — порядок підготовки та прийняття рішень про внесення змін до бюджетної доктрини та окремим її стандартам.

Зважаючи на досвід складання окремих галузевих доктрин, пропонуємо в бюджетній доктрині виділити три групи таких стандартів: фундаментальні, інституційні та поточні. Фундаментальними стандартами можуть виступати такі, які слід виконувати на всіх стадіях бюджетної доктрини без оцінок їхньої доцільності та ефективності. До інституційних доцільно віднести стандарти, які потрібно виконати на момент завершення тієї чи іншої стадії доктрини. Поточними можуть бути стандарти, які виконуються за певний час до завершення окремої стадії доктрини. У цьому документі бажано відбити такі цифрові показники: перебігати і виконувати ці стандарти.

Розробку доктрини доцільно починати з визначення структури і наповнення змістом кожного розділу. Структура може виглядати так: — анотація, в якій дається загальна характеристика доктрини та її призначення;

— принципи побудови доктрини та документи, якими регулюються її принципи. У цьому розділі можна виділити міжгалузеві та галузеві стандарти; — сферу застосування положень і стандартів, визначених бюджетною доктриною. Сюди має бути внесено перелік сфер і ланок, на які розповсюджуються положення доктрини; — відповідальність за реалізацію положень доктрини та характер цієї відповідальності. Цей розділ має би містити перелік організацій та фізичних осіб, які безпосередньо відповідають за реалізацію певних положень бюджетної доктрини та конкретні заходи впливу на суб'єктів, які порушують її положення;

— рівні застосування доктрини. На нашу думку, у цьому розділі можна виділити чотири рівні: міжгалузевий, загальнодержавний, регіональний, базовий; — основні цілі доктрини: досягнення найважливіших макроекономічних показників, засади і пропорції розподілу ВВП, обсяги бюджету, засади розподілу доходів і видатків між окремими ланками бюджетної системи; засади міжбюджетних відносин; підходи до розподілу видаткової частини бюджету; найважливіші показники соціальних гарантій; інші цілі.

— основні результати, які повинні бути забезпечені внаслідок застосування положень бюджетної доктрини, окремим її стандарти в окремі групи, наприклад політичні, економічні, соціальні тощо.

— стандарти бюджетної політики в конкретних сферах та на різних рівнях; — зміст бюджетної доктрини.

та місцевими бюджетами, їхніми власними і закріпленими доходами; види і характер міжбюджетних відносин; розподіл доходів і видатків як окремими ланками бюджетної системи; обсяг видатків державного та місцевих бюджетів на одного мешканця (всього, в тому числі: на освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, соціальний захист населення тощо); частку видатків, яку спрямовуватимуть на управління, оборону, економіку, освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, соціальний захист населення тощо (у відсотку до ВВП та до загального обсягу видатків); мінімальний та середній рівні оплати праці; проектний мінімум; частку середньої заробітної плати одного працівника, яку спрямовуватимуть на споживання (податки, комунальні послуги, харчування, овіт, приватно житло, транспорт, тощо) і для нагромадження або розширеного відтворення робочої сили, скільки років працівники бюджетної політики, зарплато платую потрібно буде нагромаджувати кошти, щоб купити житло; частку державних зобов'язань, які будуть предметами першої необхідності; рівень інфляції; співвідношення між окремими частками заробітної плати та ціни; найважливіші показники пенсійного забезпечення і соціального захисту населення; співвідношення між формами власності (державною, комунальною, приватною тощо); як і які заходи реалізуватимуть у державній формі власності; інші показники. Цей доцільний етап формування бюджетної політики і розробки бюджетної доктрини є найскладнішим і найвідповідальнішим, оскільки він стосується життєво важливих інтересів, як правило, не збігаються, а в окремих випадках можуть бути протилежно спрямованими інтересами громадян, регіонів, територіальних громад, трудових колективів, підприємств, окремих громадян, фізичних осіб. Інші економічні інтереси, як правило, не збігаються, а в окремих випадках можуть бути протилежно спрямованими інтересами громадян, регіонів, територіальних громад, трудових колективів, підприємств, окремих громадян, фізичних осіб.

Виважено вибрати цілі доктрини, які будуть предметами першої необхідності; рівень інфляції; співвідношення між окремими частками заробітної плати та ціни; найважливіші показники пенсійного забезпечення і соціального захисту населення; співвідношення між формами власності (державною, комунальною, приватною тощо); як і які заходи реалізуватимуть у державній формі власності; інші показники. Цей доцільний етап формування бюджетної політики і розробки бюджетної доктрини є найскладнішим і найвідповідальнішим, оскільки він стосується життєво важливих інтересів, як правило, не збігаються, а в окремих випадках можуть бути протилежно спрямованими інтересами громадян, регіонів, територіальних громад, трудових колективів, підприємств, окремих громадян, фізичних осіб. Інші економічні інтереси, як правило, не збігаються, а в окремих випадках можуть бути протилежно спрямованими інтересами громадян, регіонів, територіальних громад, трудових колективів, підприємств, окремих громадян, фізичних осіб.

Бюджетні стратегія і тактика

Формуємо бюджетну політику, держава зобов'язана дотримуватися таких основних умов: урахування вимог усіх об'єктивних економічних законів і закономірностей розвитку суспільства, виваженого розподілу доходів і видатків, вивчення досвіду інших країн, урахування конкретного етапу розвитку суспільства, особливо внутрішньої та міжнародної ситуації, політики в галузі фінансів, інновацій, кредитування, заробітної плати тощо.

Ураховуючи наші підходи до трактування бюджетної доктрини та політики, розробку бюджетної доктрини і політики класифікувати за чотирма складовими:

— політика у сфері доходів бюджетів, яка включає податкову (фіскальну) політику і політику мобілізації неоподаткованих надходжень;

— політика у сфері видатків бюджетів, яка включає політику корпоративного фінансування, інвестиційно-бюджетну політику (політику бюджетного інвестування), політику бюджетного кредитування (за рахунок видаткової частини бюджету), політику бюджетного дотування і субсидування (надання дотаций і субвенцій юридичним особам та субсидій населенню), політику бюджетного резервування;

— політика у сфері бюджетного регулювання і міжбюджетних відносин (політика бюджетного регулювання, процес забезпечення дохідної і видаткової частини бюджету та міжбюджетних відносин у процесі виконання бюджетів), яка включає політику надання політичного отримання трансфертів;

— політика у сфері бюджетного регулювання і міжбюджетних відносин (політика бюджетного регулювання, процес забезпечення дохідної і видаткової частини бюджету та міжбюджетних відносин у процесі виконання бюджетів), яка включає політику надання політичного отримання трансфертів;

— політика у сфері бюджетного регулювання і міжбюджетних відносин (політика бюджетного регулювання, процес забезпечення дохідної і видаткової частини бюджету та міжбюджетних відносин у процесі виконання бюджетів), яка включає політику надання політичного отримання трансфертів;

них та суб'єктивних чинників, зокрема, рівня соціально-економічного розвитку, обраної моделі економічної системи тощо. Найважливішою проблемою бюджетної політики є поєднання суперечливих, але взаємозв'язаних між собою функцій бюджетного регулювання в умовах обмеження бюджетних ресурсів та наявності специфічних інтересів різних соціальних груп населення. Говорячи про формування мети і завдань, домінують і пріоритетів і, головне, принципів бюджетної політики.

З прицілом на європейські стандарти

За кількістю критеріїв оцінки ефективності бюджетної політики (чи критеріїв критеріями економістів пропонується застосувати такі критерії: рівень виконання бюджетного дефіциту, величина бюджетного дефіциту, його параметри та швидкість зростання державного боргу; обсяги фінансових ресурсів, які відволікаються на обслуговування державного боргу; рівень монетарної політики, величина валютних резервів, які використовуються для фінансування бюджетного дефіциту; динаміка ВВП, рівень безробіття; ступінь виконання нормативно-правових актів про бюджет; масштаби емісії урядом грошових знаків різної вартості; величина бюджетної заробованості внаслідок наявності несплати грошових зобов'язань; величина простроченої заробованості з оплати державного замовлення; величина простроченої заробованості бюджетних установ через їх недофінансування; рівень виконання акційних і приватних до них актів про бюджет).

Переказуючи критерії можна використовувати для оцінки ефективності проведення бюджетної політики, зокрема, на стадії виконання бюджету або після завершення бюджетного року. На стадії планування, програмування чи прогнозування можна використовувати ці показники непрямо. Тут мають використовуватися інші сукупність показників та спеціальна методика. Ефективність бюджетної політики доцільно зставляти із соціально-економічними показниками, які доводять проведення такої економічної політики (за допомогою розподілу доходу на зарукування, в тому числі соціальних витрат, грошово-кредитної політики тощо), яка б, з одного боку, забезпечила стимулювання підприємницької діяльності тощо, з другого — не породжувала б негативних наслідків у сфері соціального захисту населення, трудових колективів та окремих громадян. Відповідно, за умов ефективної бюджетної політики, розподіліть процес в суспільстві мають бути організовані оптимально, тобто щоб унаслідок розподілу і перерозподілу ВВП за допомогою бюджету було забезпечено всіх учасників розподільних відносин (державу, юридичні особи і населення).

Розподіляючи бюджет як економічну категорію, органи державної влади мали б уявляти її сутність і використати на практиці всі види економічних і політичних рішень, які мають бути прийняті на практиці. Визначивши політичний шлях державного розвитку, держава повинна бути спроможна на практиці використати всі види економічних і політичних рішень, які мають бути прийняті на практиці. Визначивши політичний шлях державного розвитку, держава повинна бути спроможна на практиці використати всі види економічних і політичних рішень, які мають бути прийняті на практиці.

Визначивши політичний шлях державного розвитку, держава повинна бути спроможна на практиці використати всі види економічних і політичних рішень, які мають бути прийняті на практиці. Визначивши політичний шлях державного розвитку, держава повинна бути спроможна на практиці використати всі види економічних і політичних рішень, які мають бути прийняті на практиці.

Визначивши політичний шлях державного розвитку, держава повинна бути спроможна на практиці використати всі види економічних і політичних рішень, які мають бути прийняті на практиці. Визначивши політичний шлях державного розвитку, держава повинна бути спроможна на практиці використати всі види економічних і політичних рішень, які мають бути прийняті на практиці.

Розробку доктрини доцільно починати з визначення структури